

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2024:19

Näringslivets roll i anläggning och restaurering av våtmarker

Länsstyrelsen i Jönköpings läns våtmarksstrategi

Näringslivets roll i anläggning och restaurering av våtmarker

Länsstyrelsen i Jönköpings läns våtmarksstrategi

Meddelande	nummer 24:19
Referens	Sofia Ellergård, Landenheten, Naturavdelningen. Mars, 2024
Kontaktperson	Sofia Ellergård, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 010-223 62 11, e-post Sofia.Ellergard@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Mostphotos
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—24/19--SE

Förord

Våtmarker har de senaste åren blivit ett uppmärksammat ämne i media, politiken och näringslivet. En av anledningarna är insikten att våtmarker som under 1800- och 1900-talet dikades ut för lantbrukets räkning, idag står och läcker växthusgaser ut i atmosfären. Riksdagen har pekat ut våtmarker som ett av 16 nationella miljökvalitetsmål för att nå generationsmålet att lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta till nästa generation. Att uppnå miljökvalitetsmålen innebär också att Sverige fullföljer de miljömässiga målen i Agenda 2030. Arbetet med miljömålet ”Myllrande våtmarker” drivs av länsstyrelser och kommuner runt om i landet, men även företag, frivilligorganisationer, markägare och privatpersoner. Det finns dock ingen uttalad kravbild på de sistnämnda aktörerna kopplat till miljömålen, utan deras insats är till största del beroende av frivilligt engagemang och ansvarstagande. Om kraven på dessa aktörer ska öka behövs politiska beslut i den riktningen. Denna rapport ämnar titta på vilka incitament det finns för specifikt företag att verka för återställande av våtmarker inom nuvarande förutsättningar.

Våtmarker innehar en mängd olika värden, där ett ofta utpekat sådant är att de kan agera kolsänka. Hur klimatnyttan ska mätas och vilka risker som finns vid återställning av våtmarker är något som det pågår en vetenskaplig debatt om. Trots det konstaterade FN:s klimatpanel IPCC redan 2019 att arbete med återställning av våtmarker är en av de snabbaste och mest effektiva effekterna för kolinlagring (IPCC, 2019a). Även om det finns återstående frågor om detaljer och specifika förutsättningar kring våtmarksrestaurering är bedömningen att investering i våtmarker är positivt i det långa loppet. Detta inte bara för värdet som kolsänka utan även för den stora mängd andra värden som erhålls vid våtmarksrestaurering (rekreation, översvämningsskydd, vattenrening, bidrag till biologisk mångfald).

Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar med miljömålet Myllrande våtmarker bland annat genom att fastställa en strategi för hur länet kan mobilisera ett brett engagemang för våtmarksrestaurering. IPCC:s senaste rapport visar på de stora risker vi står inför när vi överstiger planetära gränser som växthusgasutsläpp, föroreningar och förlust av biologisk mångfald (IPCC, 2023). Givet våtmarkers kapacitet att bidra positivt till alla dessa aspekter, och fler, är det ett område väl värt att uppmärksammas. Denna rapport tar avstamp i dagens förutsättningar och försöker ge förslag om framtida möjligheter för att öka takten på återställande av våtmarker i Sverige.

Denna utredning och rapport som beställts av Länsstyrelsen i Jönköping är genomförd av Ecogain. Slutsatserna i rapporten är författarnas.

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	6
Bakgrund och syfte.....	7
Tillvägagångssätt	7
2. Dagens krav på företag.....	10
Lagkrav på företag	10
Krav på hållbarhetsrapportering	13
Potentiellt kommande krav.....	16
3. Näringslivets incitament.....	18
Våtmarksrestaurering som ekologisk kompensation.....	18
Minska och kompensera växthusgasutsläpp genom våtmarksrestaurering	19
Marknadsfördelar av våtmarksrestaurering	20
Investerares perspektiv	22
EU:s taxonomi och stimulering av restaurering	25
Frivilliga globala ramverk.....	27
4. Förutsättningar och möjligheter	28
Bristande förutsättningar för företag och markägare	28
Länsstyrelsens roll och möjligheter.....	30
Slutord	32
Referenser	34

1. Inledning

Våtmarker är en självklar del av Sveriges natur – de utgör cirka en fjärdedel av vår landyta (SCB, 2017). Många våtmarker hyser en hög biologisk mångfald. För flera arter av groddjur, fåglar, fiskar och insekter samt andra ryggradslösa djur utgör våtmarker mycket värdefulla livsmiljöer. Idag är många av de arter som är beroende av våtmarker rödlistade i Sverige (Naturskyddsföreningen, 2023). På landskapsnivå är det viktigt att skapa, restaurera eller bevara våtmarker för att möjliggöra en variation av habitat och ekologisk konnektivitet mellan dem.

Våtmarker förser oss med en mängd ekosystemtjänster. De fungerar som naturliga reningsverk som kan filtrera både näringsämnen och föroreningar. På så sätt bidrar de till att minska övergödningen i sjöar och hav, samt skapar en renare miljö. I takt med att klimatförändringarnas effekter blir mer påtagliga, blir våtmarkernas roll inom klimatanpassning alltmer viktig. Våtmarker kan fungera som effektiva översvämningsskydd i ett klimat med mer intensiva regn. Under perioder av torka utgör de i stället viktiga vattenreservoarer och fuktkällor i landskapet. Våtmarker spelar även en essentiell roll i att mildra klimatförändringarna. Om de sköts på rätt sätt kan de lagra in stora mängder kol som annars hade hamnat i atmosfären och bidragit till den globala uppvärmningen.

Våtmarker kan på många sätt bidra till rekreativa värden. För fågelskådare utgör våtmarker ofta intressanta fågellokaler, medan andra naturintresserade kan få syn på vackra orkidéer eller salamandrar. Om sensommaren lysas våtmarkerna, i främst mellersta och norra Sverige, upp av hjortron som lockar bärplockare och andra förbipasserande. Våtmarkerna är också av stor vikt för fiskeintresserade, då de utgör viktiga lek- och yngelplatser för bland annat gäddor.

Idag känner många till den artrikedom och de ekosystemtjänster som våtmarker tillhandahåller, men under 1800 och 1900-talet torrlades i stället stora mängder våtmarker. Markavvattning i form av exempelvis dikningar eller sjösänkningar utfördes för att öka tillgången till skogs- och jordbruksmark. Våtmarkerna har också fått ge vika för framväxande städer och infrastruktur, vilket påverkat hydrologin och dränerat landskap. Exempel på andra mänskliga aktiviteter som missgynnat våtmarkerna är terrängkörning, anläggning av väg diken och torvutvinning.

Idag pågår processer på flera håll i landet med att både anlägga nya våtmarker och att restaurera våtmarker som påverkats av människan, exempelvis genom dikning. Syftet är att återskapa och värna om de värden som våtmarkerna ger för biologisk mångfald, klimatanpassning och kolinlagring. I Jönköpings län kan flera av de främsta utmaningarna som identifierats i Länsstyrelsens gröna handlingsplan kopplas till våtmarker, inte minst utmaningen kring landskapets vattenhållande förmåga (Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2018). I handlingsplanens målbilder ingår att länets våtmarker ska restaureras, samt att hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster ska tas av landskapets aktörer vid beslutsfattande och vid planering och utformning av infrastruktur. Arbetet med våtmarker behöver nämligen ske på flera samhällsnivåer. Den här rapporten syftar till att reda ut vilken roll näringslivet kan spela i våtmarksarbetet.

Bakgrund och syfte

Länsstyrelsen i Jönköpings län driver ett arbete med att uppdatera länets våtmarksstrategi för att accelerera arbetet med att anlägga och restaurera våtmarker i länet. Denna rapport utgör en del i det arbetet och syftar till att utreda vad näringslivet kan göra för att bidra till en ökad takt på återställning av våtmarker.

Undersökningens mål har varit att utreda hur nuläget ser ut för företag som engagerar sig i våtmarksrestaurering och vilka krav som ställs på företag att jobba med och rapportera kring våtmarksrestaurering. Det har även varit ett uttalat mål att undersöka vilka incitament som finns för näringslivet att engagera sig i frågan; finns det sätt på vilka företag kan dra marknadsfördelar av att restaurera våtmarker? Kan de kompensera för till exempel växthusgasutsläpp och markexploateringar genom att återställa våtmarker? Utredningen har även sökt svar på om och hur Länsstyrelsen kan stötta näringslivet på sätt som inte görs idag.

Rapporten är uppbyggd kring två centrala frågeställningar för att utreda och sammanställa hur näringslivet kan bidra till länets arbete med våtmarksrestaurering (figur 1). Utredningen och analysen är uppbyggd kring tre övergripande områden; nuläge och vilka krav som ställs på företagen idag, vilka incitament som finns för företag att engagera sig i återställning av våtmarker, följt av en diskussion kring vad som skulle kunna öka företagens incitament och vad Länsstyrelsen i Jönköpings län kan göra för att stimulera näringslivets våtmarksarbete.

Figur 1: De tre områdena för utredning ämnar ge svar på de två centrala frågeställningarna,

Tillvägagångssätt

Utredningen har genomförts av Ecogain, i en arbetsgrupp med blandad kompetens och bakgrund för att rapporten ska ha täckning i limnologisk och biologisk kunskap, samt en strategisk inriktning med förståelse för näringslivets utmaningar och behov. Denna diversifierade kompetens har nyttjats i frekventa möten och diskussioner om hur rapporten bäst kan komma både Länsstyrelsen och näringslivet till godo.

Stora delar av materialet som ligger till grund för nulägesanalys och kravbild har bestått av lagtexter samt redan befintligt material hos länsstyrelser, Naturvårdsverket och andra offentliga källor. En del sökningar har genomförts i nyhetsflöden för att söka om det funnits medial uppmärksamhet kring de som engagerar sig i våtmarksåterställning. Utöver detta har mer specifika sökningar i kommande EU-förordningar och frivilliga rapporteringsramverk gjorts för att analysera potentiella kopplingar till våtmarksrestaurering.

För att få bättre förståelse för näringslivets förutsättningar och incitament har intervjuer och en enkätundersökning genomförts. Vi har sökt svar från en bredd av sektorer för att skapa en omfattande bild av nuläget för företags engagemang i våtmarksrestaurering. En vald strategi var att söka svar från både markexploatörer som kan stöta på våtmarksrestaurering i miljötillstånd och sektorer som finans, för att undersöka incitamenten för de delar av näringslivet som har en mer indirekt påverkan på naturen. Urvalet på sektorer såg ut som följande:

INTERVJU		ENKÄT	
SEKTOR	DELTOG JA/NEJ	Sektor	Deltog ja/nej
SKOGSBRUK	JA	BERG- OCH MINERAL-INDUSTRI	JA
BERG- OCH MINERAL-INDUSTRI	JA	FÖRLAG	JA
GRUVDRIFT	JA	LIVSMEDELSPRODUKTION	JA
BANK & FINANS	JA	TORVTÄKTSFÖRETAG	JA
TILLVERKNINGSINDUSTRI	JA		
MILJÖKONSULT	JA		
BRANSCHORGANISATION	JA		
ICKE-VINSTDRIVANDE ORGANISATION	JA		

Tabell 1: Sektorer som söktes men utan svar eller möjlighet att delta: energi, fastighet, avfall, transport.

Intervjuerna genomfördes på telefon eller via videolänk. De utgick från ett antal frågor med grund i:

- vilken erfarenhet personen hade av våtmarksrestaurering
- vilka incitament de upplevde att företaget har till att engagera sig i våtmarksfrågor
- deras erfarenhet av bidrag och stöd från offentliga sektorer
- vad de ansåg vara de största utmaningarna.

Företagen som de svarande representerade kommer inte återges, enbart vilken sektor deras verksamhet är förlagd i. Den icke-vinstdrivande organisationen kommer hänvisas till som den ideella organisationen.

Analysen har kunnat genomföras med grund i befintliga och potentiellt kommande lagtexter, myndigheters rapporter, nyheter och de intervjuer som genomförts. Utredningen gör inga vetenskapliga anspråk, utan är primärt menad att kunna nyttjas av Länsstyrelsen i Jönköpings län som underlag i den våtmarksstrategi den tar fram. Rapporten ämnar ge vägledning och indikation på hur näringslivet arbetar och närmar sig frågan och hur Länsstyrelsen kan stötta i det arbetet.

2. Dagens krav på företag

⇒ Vilka krav har företag på sig gällande återställning av våtmarker av olika slag, i synnerhet torvmossar (allmänna såväl som våtmarksspecifika krav)?

Det är främst i miljöprövningar och tillståndprocesser som företag kommer i kontakt med kravbilder i förhållande till exploatering och/eller påverkan av våtmarksmiljöer.

Lagkrav på företag

Krav vid efterbehandling och återställning

Tillståndspliktiga verksamheter enligt miljöbalken (MB; SFS 1998:808) har ibland särskilda villkor och skyldigheter i sina tillstånd. I vissa skeenden, särskilt vid avslutad verksamhet, kan det innebära krav om återställning av en våtmark. Till exempel har markavvattningsföretag ansvar att underhålla sina vattenanläggningar och ska vid ansökan om utrivning av en anläggning ange hur återställning ska ske. Beroende på förutsättningarna och anläggningens karaktär och ändamål kan det innebära våtmarksåterställning (LRF, 2014).

Torvtäkter för torvutvinning till olika ändamål har ofta villkorat tillstånd som kräver en efterbehandlingsplan av torvmossen, vilken ska samrådats och fastställas av tillsynsmyndigheten i god tid innan tillståndet eller eventuellt koncessionen löper ut. I sådana fall brukar återvätning som gynnar biologisk mångfald ofta vara ett förstahandsalternativ som förespråkas av Naturvårdsverket (Naturvårdsverket, 2014). I dessa fall skulle resultatet av avslutad verksamhet kunna vara en våtmarksåterställning.

Krav i miljökvalitetsnormer

Krav på företag som skulle kunna beröra återställning av våtmarker kan utgöras av åtgärdsbehov kopplat till svensk vattenförvaltning och EU:s vattendirektiv samt fastställda miljökvalitetsnormer (MKN) på så kallade vattenförekomster. Företag som klassificeras som miljöfarlig verksamhet med tillståndsplikt har oftast i tillståndet specifika gränsvärden för förorenande utsläpp där tillsynsmyndigheten kan förelägga om att vidta åtgärder om företags villkor inte uppfylls. Om till exempel utsläpp till vatten från verksamheten innebär risk för att god status inte kan uppnås i närmaste vattenförekomst och/eller om statusen i vattenförekomsten riskerar att försämrats, bör företaget vidta åtgärder (Miljösamverkan Sverige, 2023). En sådan åtgärd skulle kunna vara en etablering eller återställning av våtmark i syftet att förbättra vattenkvaliteten och uppnå kravet från miljökvalitetsnormen.

Plan- och bygglagen (PBL)

Flera lagar och regelverk anger utgångspunkterna för dagvattenhanteringen. I dem ställs krav på vattenkvalitet och de fastslår ansvarsförhållanden för hanteringen av vattnet/dagvattnet. Lagarna är, förutom miljöbalken, vars krav kopplat till våtmarker berörs ovan,

bland annat plan- och bygglagen (PBL). PBL ger kommunen de planinstrument som *”behövs för att reglera de fysiska förutsättningarna för hantering av dagvattnet så att marken blir lämplig att använda för bebyggelse”* (Boverket, 2023).

Boverket skriver att när de allmänna intressena, som finns upptagna i 2 kap. i PBL beaktas, behöver värdet av ekosystemtjänster finnas med. Grönstruktur och natur- och kulturvärden är exempel på allmänna intressen som bidrar med ekosystemtjänster (Boverket, 2019).

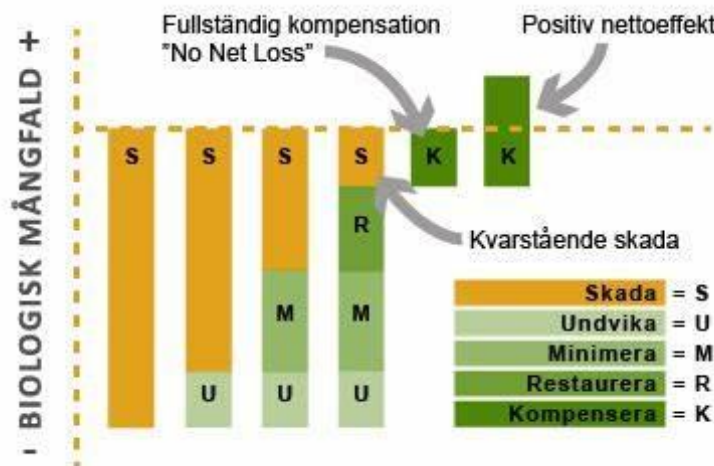
Vid ansökan om bygglov för åtgärder som medför att ytor som tidigare samlat upp dagvattnet hårdgörs måste fastighetsägaren eller byggherren visa hur det tillkommande dagvattnet ska tas om hand (Göteborgs stad, 2023). Det kan alltså beröra ett företag som vill expandera med nya byggnader och/eller tillkommande hårdgjorda ytor. Det finns dock inga krav kring att byggherren måste använda särskilda metoder, exempelvis våtmarker, för att uppfylla kraven på hantering av dagvatten.

Ett exempel på krav på hantering av dagvatten uppkom i en intervju som genomfördes med fastighetsansvarig vid ett större tillverkande företag. Där hade man vid expansion fått krav i bygglovet att anlägga en damm med syfte att hantera dagvatten. Kravet ställdes utifrån detaljplanens bestämmelser för det specifika området. I detta fall gavs inte möjlighet till andra alternativ för dagvattenhanteringen än just en damm. Kring dammen har man valt växter med tanke på biologisk mångfald, vilket *inte* var ett krav i bygglovet, utan något man själv tog initiativ till. Företaget verkar globalt och krav för att hantera höga flöden har man exempelvis fått i Italien. Även där ser man utmaningar med att ta hand om ökade flöden då dagvattennäten inte räcker till. I just detta fall är det dock ett underjordiskt fördröjningssystem som ska byggas.

I en av statens offentliga utredningar (SOU 2023:72) från 2023 har en översyn gjorts av de bestämmelser i PBL som berör vattenfrågor. Utredningen har syftat till att tydliggöra hur miljö kvalitetsnormer för vatten ska få genomslag i planläggning och prövning, samt ge kommunerna verktyg för att säkerställa att de krav som ställs på hållbara lösningar för hantering av dag- och dricksvatten går att genomföra idag och vid ett förändrat klimat. Utredarna har konstaterat att det saknas bestämmelser i PBL för hur dagvatten bör hanteras vid planläggning och byggande, vilket blir allt viktigare i ett förändrat klimat med mer skyfall och översvämningsrisker. Utredningen har lagt fram flertalet förslag på ändringar i PBL som påverkar planläggningen och stärker kommuners möjlighet att besluta om åtgärder för att inte överträda bestämmelser om miljö kvalitet eller miljö kvalitetsnormer.

Krav på ekologisk kompensation

Företag kan omfattas av krav på ekologisk kompensation. Ekologisk kompensation i lagen bygger på principen att förorenaren betalar (Polluter Pays Principle) och kan ses som ett verktyg för att införliva principen (Naturvårdsverket, 2016). Principen innebär att exploatören ska bekosta åtgärder för att förhindra, mildra, återställa eller kompensera för skada. Tanken är att ekologisk kompensation endast ska ske när åtgärder för att förhindra eller mildra skador på naturen redan vidtagits. Därmed görs det som hänsynshierarkins sista steg (figur 2). Ekologisk kompensation bygger också på additionalitet, vilket innebär att naturvärdena som tillskapas inte hade uppstått om kompensationsåtgärderna inte utförts (Naturvårdsverket, 2016). Ekologisk kompensation kan användas vid skador på naturtyper, arter, ekosystemfunktioner eller upplevelsevärden (Miljösamverkan Sverige, 2021).

Figur 2: Hänsynshierarkin, eller skadelindringshierarkin, innebär att påverkan på biologisk mångfald i första hand ska undvikas. Kompensation sker endast som sista åtgärd för att kompensera för den kvarstående skadan.

Krav på kompenserade åtgärder vid intrång eller förändring av naturmiljön förekommer i flera delar av miljöbalken (SFS 1998:808):

- 2 kap. Allmänna hänsynsregler m.m.
- 7 kap. Skydd av områden.
- 10 kap. Verksamheter som orsakar miljöskador
- 11 kap. Vattenverksamhet
- 16 kap. Allmänt om prövningen.

Restaurering eller anläggning av våtmarker vid ekologisk kompensation av markexploatering förekommer främst när företag påverkar våtmarker i sin verksamhet. Det är i enlighet med "lika för lika"-principen, som innebär att företag i första hand ska kompensera för de specifika naturvärden och ekosystemtjänster som går förlorade. Att gå ifrån principen om likhet kräver en god anledning och motivering. Det kan till exempel vara då åtgärderna blir alldeles för dyra och inte anses rimliga att utföra eller om åtgärderna ger begränsad naturvårdsnytta. Principen kan också frångås om nyttan för biologisk mångfald ur ett landskapsperspektiv blir högre genom att kompensera med en annan naturtyp.

Anläggning eller restaurering av våtmarker kan också förekomma som kompensationsvillkor vid tillstånd till verksamheter som släpper ut näringsämnen till miljön. Ett exempel på när det skett var när Miljööverdomstolen gav tillstånd till en fiskodlarverksamhet med villkor om att våtmarker skulle anläggas som kompensation (Miljööverdomstolen domslut nr. 2005:5). Anledningen var i det fallet att närbelägna sjöar var utpekade som riksintressen för natur- och kulturvärden och därmed yrkade Länsstyrelsen på extra försiktighet. De refererade även till miljökvalitetsmålet Ingen övergödning som en anledning till kompensationsvillkoret.

Vid tillstånd till nya verksamheter kan krav på kompensation ställas enligt 16 kap. 9 § MB. Företag kan föregå sådana krav genom att själva ta fram ett förslag på kompensationsåtgärder som en del av sin tillståndsansökan. På så sätt får domstolen möjlighet att referera till

kompensationsförslaget vid beslut om tillstånd. Fördelen för företag blir att de får större möjlighet att påverka hur kompensationen ska utföras.

Krav kopplade till översvämningssrisker

I Sverige är det Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som är ansvarig myndighet när det kommer till översvämningssrisker (SFS 2009:957). De har i uppdrag att göra bedömningar för att identifiera områden med betydande översvämningssrisk. För de områdena ska respektive länsstyrelse ta fram riskhanteringsplaner. Planerna tas fram tillsammans med bland annat berörda kommuner, allmänheten och andra intressenter (MSB, 2023). Eftersom våtmarker har en buffande effekt på vattenvolymer skulle riskhanteringsplanerna kunna innefatta restaurering och anläggning av våtmarker. Kommuner ska även hantera risk för översvämning i sina översiktsplaner, vilket kan påverka företags mark- och vattenanvändning.

Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF)

EU-förordningen från 2018 om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) har stramats åt under 2023. För första gången sätts ett separat mål för att koldioxidupptag (net removals) från denna sektor. Målet är att sektorn ska ta upp 310 miljoner ton koldioxidequivivalenter till 2030. Detta innebär en ökning med 15 % av EU:s nettopptag jämfört med nuvarande nivåer (Europeiska kommissionen, 2023). Våtmarker nämns som tänkbara kolsänkor som skulle kunna vara en användbar resurs för att nå målet. Huruvida våtmarker alltid är bra kolsänkor är dock omdebatterat och behöver utredas vidare. Därför kommer LULUCF-förordningen troligtvis inte ha stor bäring på våtmarksrestaurering. Andra åtgärder inom den aktuella sektorn är lättare att räkna på och har en säker effekt (Naturvårdsverket, 2023).

Krav på hållbarhetsrapportering

⇒ Vilka krav har företag på sig gällande rapportering av hållbarhetsarbetet (biologisk mångfald och växthusgaser mm)? Hur kan dessa tänkas utvecklas framöver?

CSRD/ESRS - Övergripande om kraven

CSRD står för Corporate Sustainability Reporting Directive och är EU:s nya direktiv gällande hållbarhetsrapportering (2022/2464/EU). Direktivet syftar till att förbättra kvaliteten på icke-finansiell information (det vill säga hållbarhetsinformation), vilken bedömts varit otillräcklig för att investerare ska kunna ta vederbörlig hänsyn till informationen under tidigare direktiv om icke-finansiell rapportering (NFRD Non-Financial Reporting Directive). Kraven på granskning av hållbarhetsrapporten förtydligas och skärps också. Bland annat ska granskningen utföras av ackrediterad revisor eller annan extern granskare. Medlemsstaterna ska ha införlivat direktivet i nationell rätt senast den 6 juli 2024 (SOU 2023:35).

Vem omfattas och när

Rapporteringskraven enligt CSRD och ESRS fasas in. Först ut är stora företag med över 500 anställda. De ska rapportera första gången för rapporteringsår 2024, vilket innebär att rapportering sker 2025. Figur 3 redogör för när olika bolag och företag omfattas av rapporteringskraven.

Figur 3: Infasning av rapporteringskraven enligt CSRD.

CSRD/ESRS ställer krav på att bolagen bedömer och visar hur man hanterar sin påverkan och risker i leverantörsled (indirekt verksamhet) och därför kan även små och medelstora företag (SMEs) förvänta sig ökade krav från sina kunder redan innan de själva omfattas av rapporteringskraven.

Väsentliga hållbarhetsfrågor och rapporteringsstandarderna (ESRS)

Kraven på vad som ska rapporteras förtydligas och det blir obligatoriskt att rapportera i enlighet med rapporteringsstandarderna för hållbarhetsrapportering - European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Dessa ligger som ett appendix till CSRD-direktivet och finns att läsa [här](#).

För rapporteringen är en bedömning av vad som är företagets *väsentliga hållbarhetsfrågor* ett krav och grunden för vad som ska rapporteras. Detta bedöms i en *dubbel väsentlighetsanalys*. Med *dubbel* avses att man ska titta på påverkan utåt, det vill säga miljöpåverkan och påverkan på sociala faktorer och förhållanden *och* hur företaget påverkas finansiellt av hållbarhetsfaktorer, såsom natur- och klimatrelaterade risker.

I en av intervjuerna som hölls med en bank konstaterade en av bankens miljöexperter att den dubbla väsentlighetsanalysen som kommer bli lag i och med CSRD-direktivet, kommer ändra förutsättningarna för hur företag arbetar med hållbarhet. Risker och möjligheter kopplade till miljö kommer lyftas alltmer. Här går det att göra en direkt koppling till våtmarksrestaurering som både möjlighet och riskminimerande åtgärd.

Rapportering i enlighet med rapporteringsstandarderna (ESRS)

För väsentliga frågor ska företag rapportera under relevant ämnesspecifik standard. De ämnesspecifika standarder som hanterar miljöfrågor framgår i figur 4 nedan. Gällande våtmarker är såväl ESRS E1, E3 och E4 relevanta. För de väsentliga frågorna rapporteras under respektive ämnesspecifik standard vad man gör, eller planerar att göra, för att förhindra, motverka eller lindra negativ påverkan, samt för att hantera risker och ta vara på möjligheter. Här är restaurering av våtmarker, som även nämnts ovan, en intressant åtgärd ur risk- som möjlighetsperspektiv och även för att minska negativ påverkan (till exempel näringsläckage).

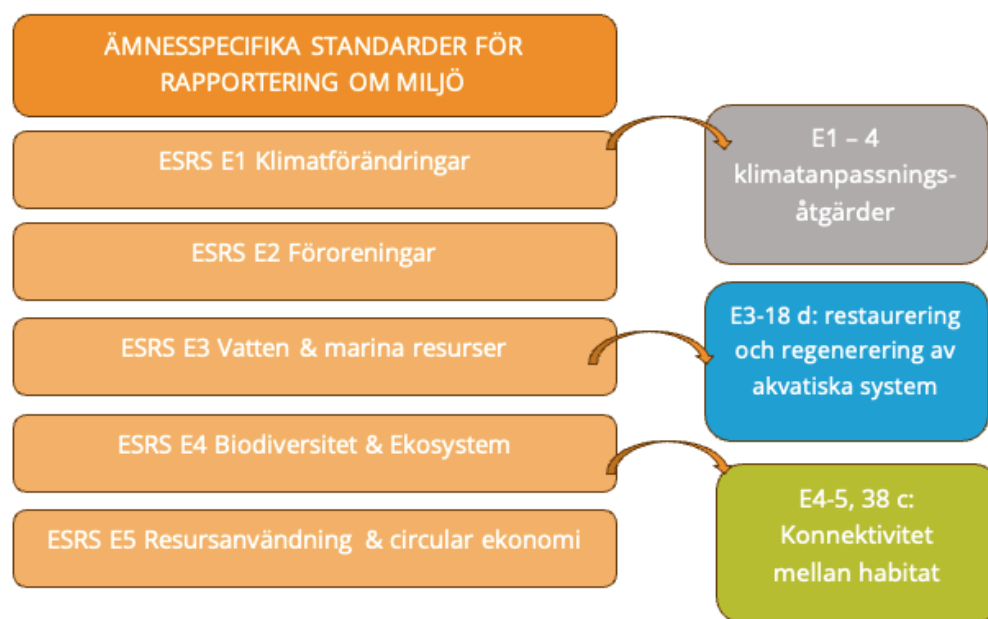
I de fall företaget bedömer att man har en väsentlig påverkan, väsentliga risker eller väsentliga möjligheter kopplade till **ekosystem och biologisk mångfald** eller **vatten** omfattas man av rapporteringskraven i standarden om *Ekosystem och biologisk mångfald* (ESRS E4) respektive standarden om *Vatten och marina resurser* (ESRS E3).

Har man bedömt att man omfattas av rapporteringskraven i ESRS E3 eller E4, skulle anläggande eller restaurering av våtmark exempelvis kunna rapporteras under E3-18 d om restaurering och regenerering av akvatiska system och vattensamlingar. Vidare finns under ESRS E4 möjlighet att rapportera om, och i sådana fall hur, man bidrar till att öka konnektivitet mellan habitat¹ (ESRS E4-5, 38 c) - något som en restaurerad våtmark skulle kunna bidra till. Under ESRS E1-standardens under vilken man rapporterar policy, mål, aktiviteter med mera kopplat till klimatförändringen ska företag rapportera hur de arbetar med klimatanpassningsåtgärder och fysiska risker kopplade till klimat (bland annat ESRS E1- 4). Det innebär att har man anlagt eller restaurerat en våtmark i klimatanpassningssyfte och/eller för att hantera fysiska klimatrisker (exempelvis översvämningrisk) så är det aktiviteter som kan rapporteras här.

Illustrationen nedan (figur 4) visar en översikt över rapporteringsstandarderna för miljö samt rapporteringspunkter under vilka åtgärder kopplade till våtmarker skulle kunna rapporteras.

---

¹ Med konnektivitet avses här ekologisk konnektivitet, det vill säga hur väl habitat är sammanlänkade. Genom att länka habitat till varandra ökar möjligheten för spridning av djur och växter, vilket är viktigt för arters överlevnad.

Figur 4: Fem olika standarder för rapportering ryms inom ämnet Miljö. Figuren visar också exempel på under vilka standarder och rapporteringspunkter åtgärder kopplat till våtmarksrestaurering skulle kunna rapporteras.

Potentiellt kommande krav

EU:s restaureringslag

I EU:s strategi för biologisk mångfald 2030 (2020) fastslås ambitioner om att skydda och återställa natur till förmån för den biologiska mångfalden, som en del utav EU:s gröna giv. Inkluderat i strategin har förslag om lagstiftning tagits fram. En av dessa är EU:s naturrestaureringslag vilken antogs i november 2023. Syftet med förordningen är att restaurera natur och det ska ske med hjälp av ramverk med bindande krav och mål samt framtagandet av nationella restaureringsplaner. Hur medlemsstaterna ska nå de bindande målen och hur styrformerna ska utformas är upp till respektive stat att bestämma. Tidigt bedömer dock svenska regeringen att delar av förslaget kommer att kräva ny eller skärpt nationell lagstiftning. Det behövs för att minimera inskränkningar i bland annat det kommunala självstyret, i det kommunala planmonopolet och i möjligheterna för enskilda att använda och utveckla sin mark. Vidare innehåller förslaget förbud mot att försämra tillståndet för art- och habitatdirektivets naturtyper även utanför Natura 2000-nätverket, vilket kan medföra behov av nya nationella styrmedel, såväl ekonomiska som juridiska. Därmed är det svårt att i nuläget avgöra hur näringsliv och företag berörs av nya kravbilder i detaljnivå. Det som är tydligt är dock att arbete för att säkerställa dessa mål inom strategin och förordningen kommer kunna sammankopplas mot EU:s antagna taxonomi, där återställning av våtmarker skulle ingå i mål 6 inom taxonomi "Skydd och återställande av biologisk mångfald och ekosystem". Taxonomi definierar kriterier för hållbara investeringar och för att företag ska ta del av marknadsfördelar och locka investerare bör kraven i taxonomi uppfyllas (Regeringskansliet, 2022).

Förslag till nationell handlingsplan avseende konventionen om biologisk mångfald (CBD)

På FN:s partsmöte COP15 i december 2022 antogs ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald inom ramen för konventionen om biologisk mångfald, the Global Biodiversity Framework (CBD). Ramverket innehåller mål som syftar till att vända förlusten av biologisk mångfald till 2030 (Klimat- och näringslivsdepartementet, 2022).

Ett förslag till nationell strategi och handlingsplan avseende målen i ramverket lämnades till Regeringskansliet 2 november 2023. I utredningen finns förslag om hur konventionens mål ska tas om hand och genomföras i Sverige. Hur Naturvårdsverkets förslag kommer hantearas av regeringen är svårt att säga något om, men stora bitar av förslaget skulle kunna innebära ökade incitament att investera i våtmarksrestaurering och återställning. 21 åtgärdsområden föreslås, där ett antal tydligt skulle kunna kopplas till våtmarksåterställning i och med våtmarkers multifunktionella egenskaper i naturen.

- ◇ Fysisk planering och förvaltning på nationell, regional och kommunal nivå har stärkt bevarande av biologisk mångfald och förhindrat förlust av värdefulla områden (ÅO:1)
- ◇ Senast 2030 är 30 procent av alla utarmade ekosystem under pågående restaurering eller i gynnsamt tillstånd efter genomförd restaurering (ÅO:3)
- ◇ Påverkan på biologisk mångfald av klimatförändringar och havsförsurning begränsas (ÅO:7)
- ◇ Sveriges areella näringar bedrivs på ett hållbart sätt som bevarar och stärker den biologiska mångfalden (ÅO:9)
- ◇ Alla samhällsaktörer har senast 2030 fått ökade incitament att bidra till att bevara och stärka biologisk mångfald (ÅO:14)

Alla åtgärder i sig skulle kunna innebära ökade krav och ökat stöd till naturvårdsåtgärder, där våtmarksåterställning är en väldigt gynnsam sådan (IPCC, 2019). Främst påverkas möjligheterna för företag att verka på ett ohållbart sätt, då det blir svårare att exploatera och utvinna naturresurser som motverkar handlingsplanens mål.

3. Näringslivets incitament

Våtmarksrestaurering som ekologisk kompensation

⇒ På vilka sätt kan företag kompensera för till exempel växthusgasutsläpp och markexploateringar genom att återställa våtmarker?

Ekologisk kompensation som frivillig insats

Det blir allt vanligare att företag sätter mål kopplade till biologisk mångfald, exempelvis att bidra till ökad biologisk mångfald till år 2030 eller 2040. Ekologisk kompensation kan användas som ett verktyg för att bidra till de målen. Eftersom frivilliga kompensationsåtgärder görs utöver lagstadgade åtgärder är det upp till företagen om de kallas för kompensation eller något annat. Hur kompensationsåtgärder görs och i vilken utsträckning kan definieras i interna policys, riktlinjer eller målsättningar. Ett exempel på en sådan är i Sveriges gruv- och mineralnäringens färdplan för biologisk mångfald, *Mining with Nature* (Svemin, 2020). Där fastslås att branschen ska ”*senast år 2030 bidra med ökad biologisk mångfald i alla de regioner där gruv- och mineralverksamhet och prospektering pågår*”. I färdplanen ingår att upprätta en biologisk mångfaldsplan och att jobba i enlighet med hänsynshierarkin (Svemin, 2020).

Biokrediter

Biokrediter är ett återkommande begrepp när det talas om hur företag kan bidra till biologisk mångfald. Konceptet bygger på att företag ska kunna investera i åtgärder för återställande och bevarande av biologisk mångfald genom att köpa biokrediter. World Economic Forum (2022) menar att biokrediter kan ha en viktig roll att spela för att motverka förlusten av biologisk mångfald, samtidigt som det kan generera både nya jobb och affärsmöjligheter. De menar också att biokrediter och ekologisk kompensation, om än lika i sin design, inte ska klumpas ihop. Ekologisk kompensation görs som det sista steget i hänsynshierarkin för att kompensera för uppstådd skada. Biokrediter däremot bör, enligt World Economic Forum, läggas till som ytterligare ett steg i hänsynshierarkin som innebär en nettopositiv vinst för biologisk mångfald.

Marknader för olika typer av biokrediter testas redan i bland annat Nya Zeeland, Australien och Colombia. Mycket jobb återstår dock för att säkerställa system som är rättvisa, jämförbara och bidrar positivt till biologisk mångfald (World Economic Forum, 2022). I Sverige pågår ett forskningsprojekt om biokrediter vid SLU. Swedbank har, via Orsa Besparings-skog, redan köpt de första biokrediterna. Biokrediterna ska finansiera naturvårdsåtgärder i skogen (Swedbank, u.å; Lindsten, 2023).

Delstaten New South Wales i Australien har i ett antal år bedrivit en marknad för biokrediter (NSW, 2023). Problemen som dessa regionala/nationella marknader ofta stöter på (och som de ofta möter kritik för) ligger bland annat i mätbarheten och verifieringen. När dessa två inte finns på plats blir det svårt att skapa trovärdighet och den faktiska nyttan för naturen går inte att säkerställa.

Både nationellt och internationellt finns initiativ för att försöka sätta värde på naturen, så som man arbetat fram marknader för koldioxidkrediter (utsläppsrätter). I USA finns konceptet "Mitigation Banks" (EPA, 2023). En "mitigation bank" är en plats som utvecklas i syfte att kunna leverera biokrediter. I USA finns *Conservation banks* och *Wetland or stream mitigation banks* (mitigation banks för våtmarker och vattendrag)". Den senare regleras och godkänns av bland annat av det amerikanska naturvårdsverket (US EPA) (Investopedia, 2022). En exploatör eller annan aktör som påverkar natur i eller i närheten av en våtmark eller vattendrag kan köpa krediter från en "wetland or stream mitigation bank". I USA finns för närvarande 1200 "mitigation banks" med ett totalt kreditvärde på totalt över 1 miljard USD (Investopedia, 2022).

Minska och kompensera växthusgasutsläpp genom våtmarksrestaurering

Bristande konsensus i dagsläget

En av de frågor som ställdes i intervjuerna var "Bevakar/hanterar ni möjligheten att återställa våtmarker som klimatkompensation för växthusgasutsläpp?". Flera av respondenterna gjorde tydligt att de var insatta i frågan, men tog upp att det finns en bristande konsensus i forskningen gällande hur effektiv våtmarksrestaurering faktiskt är för att generera kolinlagring, samt hur riskerna vid förhöjda metangasutsläpp vid anläggning ska ställas i proportion till potentiell framtida kolinlagring. Det gjordes alltså tydligt att dessa näringslivsaktörer bevakade möjligheten, men att de inte såg det som en möjlig åtgärd i dagsläget.

Våtmarksrestaurering som klimatåtgärd inom EU:s taxonomi

EU:s taxonomi för hållbara ekonomiska aktiviteter innehåller intressanta kriterier för hur våtmarksrestaurering som ekonomisk aktivitet kan bedömas ge klimatnytta eller ej. Aktiviteten måste bland annat genomföra en klimatnyttoanalys som uppnår vissa krav, för att kunna bedömas som väsentligt bidragande till miljömålet om begränsning av klimatförändringar. Bland annat ska analysen genomföras i enlighet med "IPCC:s riktlinjer för nationella inventeringar av växthusgasutsläpp" (IPCC, 2019b), samt uppfylla nedanstående kriterium:

"...klimatnyttoanalysen visar att nettobalansen av växthusgasutsläpp och upptag som genereras av verksamheten under en period på 30 år efter verksamhetens början är lägre än en baslinje, vilket motsvarar balansen mellan utsläpp och upptag av växthusgaser under en period av 30 år, som börjar vid starten av aktiviteten, kopplade till de "business-as-usual"-metoder som skulle ha inträffat på det inblandade området i frånvaro av aktiviteten..."

I avsnittet om EU:s taxonomi och stimulering av restaurering (sida 26) beskrivs EU:s taxonomi mer ingående och avsnittet går djupare in i hur taxonomin kan bidra till att stimulera våtmarksarbete.

Ett exempel på kolkrediter

Skottland har uppmärksammat nyligen kring återställandet av våtmarker. Precis som Sverige har Skottland en stor andel torvmarker som har dikats ut och exploaterats. För att snabba på återvätningen av torvmarker har Skottland satt upp ett system för kolkrediter vid restaurering av våtmarksområden. Det betyder att det finns möjlighet att finansiera återställandet av våtmarker och få kolkrediter i gengäld (IUCN, 2023). Detta har gjort att många företag och rika privatpersoner har valt att investera i restaureringsprojekt i Skottland. Företag kan använda sina kolkrediter i syfte att klimatkompensera för sin verksamhet och i framtiden spås kolkrediterna gå upp i pris då efterfrågan blir högre (SvD, 2023). Branschföreningen Svensk torv menar att ett system för klimatkompensation genom återvätning av våtmarker är intressant att titta på även i Sverige (Fransson et al., 2020).

EU:s certifieringsramverk för upptag och infångning av koldioxid

För att snabba på klimatomställningen och säkerställa kvalitativa lösningar har EU-kommissionen kommit med ett förslag om ett certifieringssystem för upptag och infångning av koldioxid, the EU Carbon Removal Certification Framework (European Commission, 2022). Förhoppningen är att förslaget kommer bidra till att främja innovation inom området, uppmuntra kolinlagringsmetoder inom jord- och skogsbruk, samt motverka grönmålning (European Commission, u.å). Syftet med förslaget är också att skapa bättre förutsättningar för markägare att investera i åtgärder som gynnar klimatet genom en robust och verifierad marknad för kolinlagring och minskade kolutsläpp. Ramverket har potential att finansiera och skynda på arbetet med anläggning och restaurering av våtmarker genom att låta företag investera i certifierade kolkrediter, möjligen på ett likande sätt som görs i Skottland (se Exempel på kolkrediter, sida 20). Arbetet med att ta fram fungerande och säkra metoder inom ramverket är pågående (European Commission, u.å).

Marknadsfördelar av våtmarksrestaurering

⇒ På vilket sätt kan företag dra marknadsfördelar av att restaurera våtmarker? Finns det exempel på att det använts på ett bra sätt i marknadsföring? Kan de ha nytta av det för att vinna upphandlingar med miljökrav?

Ett möjligt incitament för att arbeta med restaurering och anläggning av våtmarker kan vara om företag ser att det finns marknadsfördelar att hämta. Detta har dykt upp i ett antal av de intervjuer som hållits med näringslivsaktörer.

I intervjuer har ett par aktörer från gruv- och mineralindustrin yttrat att så kallad goodwill alltid är fördelaktigt. Det lyftes att det har goda effekter både internt och externt på synen på ett företag. Att ”gröna” initiativ är mycket uppskattade av medarbetarna framkom även vid intervju med större tillverkande företag. Egen personal blir mer motiverad att arbeta på ett företag som gör goda insatser för natur och klimat. Även om ingen hade något exempel på att det nyttjats i marknadsföring specifikt, så sades det att ”aktier mår dåligt när goodwill inte hanteras på ett bra sätt”.

Våtmarksrestaurering nämndes av en aktör som ”långt hängande frukt”. Det hänvisades till mängden olika nyttor en våtmark har på biodiversitet, klimat och vattenreglering, samt att det tenderar att öka den positiva inställningen i lokalsamhället gentemot en markexploatör. Det beskrevs som en win-win både kommersiellt och affärsmässigt samt som en väl värd investering.

Trots de vinster som beskrivits i tidigare nämnda intervjuer verkar det finnas blandade uppfattningar om huruvida marknadsfördelar finns att dra av våtmarksrestaurering. I resultat från enkät och i intervjuer blir det tydligt att det kan finnas en viss skillnad mellan inställningen och kunskapen om våtmarksrestaurering hos en markexploatör och hos ett företag som inte själva tar mark i anspråk. En markägare som intervjuades såg tydliga marknadsfördelar med att engagera sig i våtmarksrestaurering och konstaterade att det finns stora potentialer för en marknad inom våtmarksrestaurering ”när den har fått tydligare ramar”. Samtidigt vittnar andra företag och en ideell organisation om att incitamenten för markägare att engagera sig i frågan är ganska små. I enkäten som genomfördes svarade en av totalt fem svarande att de har erfarenhet av våtmarksrestaurering och detta var kopplat till ett miljötillstånd. Av de svarande tillhörde tre av fem sektorer som själva tar mark i anspråk. Uppfattningen om huruvida våtmarksrestaurering är en potential för marknadsfördelar verkar alltså vara relativt spridd.

Att se relevansen och marknadsnyttan i att restaurera våtmarker kan te sig svårare för företag som befinner sig längre ifrån den faktiska naturen. En trend som blir alltmer tydlig är dock att många unga nu söker sig till jobb på företag med ett aktivt miljö- och klimatarbete. En undersökning genomförd av fackförbundet Naturvetarna visade att 78% av förbundets medlemmar anser att det är viktigt att arbetsgivaren bedriver ett aktivt hållbarhetsarbete (Naturvetarna, 2023)

En enkät utförd av Europeiska investeringsbanken (EIB) visade på liknande resultat där 76% av europeiska ungdomar mellan 24-29 år ansåg att klimatpåverkan hos deras arbetsgivare är en viktig faktor när de söker nytt arbete (EIB, 2023). Av de tillfrågade angav 22% det som en av de viktigaste faktorerna. Här finns alltså en morot för arbetsgivare att bedriva ett aktivt hållbarhetsarbete och kommunicera det.

I en undersökning NielsenIQ och McKinsey (2023) konstateras det att konsumentprodukter i USA som gör anspråk på olika hållbarhetsaspekter växte snabbare än de produkter som inte gjorde sådana anspråk. Samma undersökning visade även att konsumentprodukter som gör anspråk på olika hållbarhetsaspekter hade en generell kumulativ tillväxt på 28% de senaste fem åren, medan produkter som inte gör sådana anspråk hade en generell kumulativ tillväxt på 20%.

Hållbarhet är ett stort och brett begrepp och studierna rör inte specifikt våtmarksrestaurering – men som vi läst i avsnitt 1 Inledning, sida 7 är våtmarker en bra åtgärd för en stor mängd hållbarhetsaspekter. De kan fungera som kolsänka, ett klimatanpassningsverktyg, som vattenrening, för att gynna biologisk mångfald och bidra med rekreativ värden – och kan med andra ord ses som en åtgärd som ger stor avkastning på miljö-, klimat- och hållbarhetsfrågor.

Goda exempel på samverkan och marknadsföring

Det finns ett antal exempel på när företag har gått samman med organisationer eller kommuner för att återställa våtmarker som är väl värda att lyfta. I vilken utsträckning projekten använts i explicit marknadsföringssyfte av företagen är svårt att besvara, men Sportfiskarna, som är delaktiga i projekten som inkluderats i detta avsnitt, nämner alla projekt på sin hemsida. De tre företagen som deltagit i projekten har antingen blivit omskrivna eller kunnat släppa egna nyheter om projekten.

Ett av företagen är SSAB i Oxelösund som tillsammans med Sportfiskarna, markägare och Länsstyrelsen restaurerade Långsjön utanför Oxelösund. Utöver återskapade naturvärden beräknades projektet bidra med ökat fiskebestånd samt att över 1,2 ton kväve och 30 kilo fosfor årligen hindras från att nå Östersjön (Sportfiskarna, 2017). I ett projekt finansierat av myndigheten HaV, Heidelberg Materials (före detta Cementa) och Sportfiskarna genomfördes strandängsrestaurering i Bogeviden på Gotland, i kombination med en anlagd gäddfabrik² i Spillingsån som mynnar i anslutning till strandängen (Sportfiskarna, 2015). I det senaste projektet gick fastighetsbolaget Catena in och slutfinansierade, då den största biten redan täckts av bidrag, ett vattenrestaureringsprojekt som drevs av Sportfiskarna i Norrtälje kommun. Projektet ”Fyra åtgärder för mer Östersjöfisk” restaurerade två kustnära våtmarker och två kustmynnande åar för att skapa bättre lekmiljöer för fiskar (Sportfiskarna, 2022). Dessa exempel presenterar möjligheter för marknadsföring, men även samverkansmöjligheter som, givet den naturnytta de kan uppnå, borde kunna inspirera och agera starka incitament för företag att engagera sig i våtmarksrestaurering.

Investerares perspektiv

⇒ Finns det motiv för investerare att satsa på våtmarksrestaurering direkt eller indirekt?
Hur skulle det kunna gå till?

Investerarnas motiv

Finansbranschen har en nyckelroll i omställningen mot ett mer hållbart samhälle. EU har tagit fram ett antal instrument för att stimulera detta inom dess handlingsplan för hållbara finanser. Taxonomi är ett sådant, Disclosure-förordningen (Sustainable Financial Disclosure Regulation, SFDR) är ett annat och CSRD är ytterligare ett. De två senare är lagkrav och innefattar hållbarhetsfaktorer, däribland miljö, för finansiella aktörer att rapportera mot.

Hållbarhetskraven på finansbranschen har alltså ökat och kommer högst troligt fortsätta göra det. I ljuset av det konkreta instrument som återställning av våtmarker kan anses vara, har det därför varit relevant att undersöka finansbranschens motiv och verktyg till att arbeta med våtmarker.

I intervjuer med tre svenska banker har frågan ställts om och hur de arbetar med återställning av våtmarker. Tydligt är att det är något bankerna bevakar och undersöker.

---

² En gäddfabrik är en restaurering eller nyanläggning av våtmark speciellt anpassad för att gynna gäddans förökning.

Återkommande i samtalen har varit att svårigheter att mäta och kvantifiera effekter av våtmarksrestaurering både på biologisk mångfald och koldioxidupptag, är ett hinder.

Det konstateras att en given svårighet när det kommer till bevarande eller restaurering av våtmarker är att hitta gångbara finansieringsmodeller för detta, eftersom våtmarken inte kommer generera ett kassaflöde. Alla banker vi talat med nämner därför potentialen som ligger i biokrediter, alltså en marknad som sätter värde på bevarade eller återställda naturvärden, där våtmarker skulle kunna spela en stor roll. Formerna för en sådan svensk marknad ligger än så länge en bit bort på horisonten, även om det nu finns internationella exempel som kan visa vägen. Det finns även, som ovan diskuteras, en potential i våtmarksrestaurering som kolkrediter och alla banker vi talat med noterar det som en framtida möjlighet för investeringar i våtmarker.

Investeraarnas verktyg

Ett verktyg banker kan nyttja för att stimulera våtmarksrestaurering är gröna fonder. Här har banken möjlighet att tydligt välja vilken verksamhet som investeras i och att utöva ägarstyrning i dessa. Söderberg & Partners genomförde ett sådant projekt genom sin fond Aktiv Påverkan under 2023. Genom sitt ägande i SkiStar kunde de gå in och stötta verksamheten i att sätta upp mål om att främja biologisk mångfald genom att implementera hänsynshierarkin i alla SkiStars projekt senast 2030 (Söderberg & Partners, 2023).

En av bankerna vi pratar med säger att i och med de ökade rapporteringskraven på hållbara finanser, sätter många banker mål på hur mycket de ska öka sin gröna finansiering. Det innebär att banken letar efter gröna tillgångar att investera i. Det kan till exempel vara så att man har specifika teman för fonder där exempelvis bolag som jobbar med klimatanpassning eller biologisk mångfald skulle kunna vara i fokus. Samma bank menar att det är bra för banken att kunna visa att man är bra på att finansiera den gröna omställningen.

I flera intervjuer med bankerna har det varit tydligt att gröna obligationer är ett annat sätt att som finansiär mer konkret gå in och styra hur pengar används. En av bankerna berättar om en av deras gröna obligationer, där de satt upp ett ramverk med kriterier till det skogsbolag de samarbetade med. Skogsbolaget ökade enligt kriterierna andelen avsättningar i skogen för att kunna låna pengar billigare inom ramen för den gröna obligationen.

Gröna obligationer går också att se hos aktörer som Sveaskog, som har etablerat ett "Green Bond Framework". *"Rent praktiskt innebär det att kapitalet från de gröna obligationerna ska finansiera alternativt helt eller delvis refinansiera investeringar och utgifter som Sveaskog har för ett skogsbruk anpassat för att aktivt bidra till att uppnå de svenska miljö kvalitetsmålen, Parisavtalet och EU:s klimatmål"* (Sveaskog, 2023).

Som flera av bankerna var inne på så finns tydliga indikationer på att ett framtida finansiellt verktyg kommer vara någon form av biokreditmarknad, som beskrivs närmare i stycket Biokrediter på sida 19.

Ett incitament som inte kom upp i intervjuer men som ändå är aktuellt är investerarens möjlighet att ställa krav på företags certifieringar. Investerare som investerar i fastigheter kan till exempel ställa krav på att de ska certifieras enligt olika miljöcertifieringar. Vissa miljöcertifieringar, som BREEAM eller Svanen, inkluderar åtgärder för att bevara eller förbättra

den biologiska mångfalden på byggtomten (Sweden Green Building Council, 2023; Nordisk miljömärkning, 2023). Det kan innebära att våtmarker som finns på byggtomter identifieras som värdeelement som ska bevaras och skyddas. Generella åtgärder för att stärka tomtens biologiska mångfald kan också innebära restaurering eller anläggning av våtmarker.

Sammanfattningsvis finns goda incitament och ambitioner hos bank och finans att finansiera projekt för våtmarksrestaurering, men formerna och förutsättningarna för detta uppfattas inte av bankerna som särskilt mogna i dagsläget.

Incitament utifrån riskperspektiv: Försäkringsbranschen och investerare

Vi har via intervjuer med Svensk Försäkring³ samt försäkringschef på ett större tillverkande bolag försökt få en bild av om, och i sådana fall hur, ett företags hantering av klimatrelaterade risker, via exempelvis anläggning av våtmark skulle kunna ge en fördel i form av lägre försäkringspremie.

Försäkringsbolag bedömer en lång rad risker, varav en del rör naturrelaterade risker, exempelvis översvämningsrisk. Av såväl Svensk Försäkring som försäkringschefen vi talar med får vi uppfattningen att det i dagsläget inte går att säga att exempelvis anläggande av våtmark för att minska översvämningsrisk skulle ge ett direkt utslag i form av lägre försäkringspremie. Enligt Svensk Försäkrings jurist skulle möjligen en lägre premie kunna vara aktuellt för en fastighet som har varit utsatt för översvämning och där man kan visa att den vidtagna åtgärder, exempelvis en våtmark, verkligen kan ge effekt i form av minskade konsekvenser vid stora regnmängder.

Försäkringschefen menar att försäkringsbolagen, när det gäller stora bolag med många siter runtom i världen, gör en helhetsbedömning för bolaget när de sätter försäkringspremien. En enskild åtgärd för att minska översvämningsrisk eller konsekvenser av en översvämning ger därför inte direkt utslag på bolagets försäkringspremie. Trots detta menar försäkringschefen att sådana aktiviteter skulle ses som positivt av försäkringsbolaget – man visar att man aktivt arbetar med att hantera sina risker - vilket bidrar till försäkringsbolagets förtroende för bolaget. Enligt försäkringschefen skulle, för mindre företag med en eller ett fåtal siter, åtgärder såsom en våtmark för att minska översvämningsrisk mer direkt kunna påverka försäkringspremien. Försäkringschefen tror också att man kommer se tydligare kopplingar mellan hur bolag hanterar sina klimat- och naturrelaterade risker och försäkringspremier på sikt.

Juristen på Svensk Försäkring nämner att det redan finns exempel på försäkringsbolag som väljer bort bolag som inte på ett tillräckligt bra sätt hanterar sin påverkan och risker kopplat till hållbarhet.

De banker vi talat med har fått frågan om de hanterar våtmarkers återställning ur någon form av riskperspektiv relaterat till klimat- och naturrisker. En av bankerna meddelar att de inte kommit till en så pass detaljerad grad att utvärdera risker just ur perspektivet

---

³ Svensk försäkring är försäkringsföretagens och tjänstepensionsföretagens medlemsorganisation.

våtmarker, men att de arbetar aktivt med naturrelaterade risker och gör dessa bedömningar på hög nivå i sina gruppinnehav för ESG-risker⁴.

En bank menar att man teoretiskt skulle kunna tänka sig lägre räntor för ett företag (till exempel lantbruk) som kan visa att man hanterar översvämningsrisker. I stort menar dock samma bank att sambanden mellan att hantera naturrelaterade risker och faktisk effekt är mycket komplexa och svåra att bedöma. Därav ger sådana åtgärder i nuläget exempelvis inte lägre ränta från bankens sida.

En bank nämner att på sikt kommer naturrelaterade risker troligen beaktas vid utlåning, vilket kan betraktas som en parallell till försäkringsbolagens bedömning att i vissa fall inte försäkra fastigheter i översvämningsdrabbade områden.

Generellt uppger bankerna att när det kommer till naturrelaterade risker så är det naturligtvis något de bevakar, men arbetet är till stor del i startgroparna än.

EU:s taxonomi och stimulering av restaurering

⇒ På vilket sätt skulle EU:s taxonomi kunna stimulera våtmarksrestaurering?

EU:s gröna giv är ett policy-initiativ med målet att EU ska vara klimatneutralt 2050. Del av den gröna given är EU:s handlingsplan för finansiering av hållbar tillväxt, där taxonomin är del av handlingsplanen.

---

⁴ ESG är en vedertagen akronym som står för Environmental Social and Governance. ESG-bedömningen avser miljömässiga aspekter, sociala aspekter, samt aspekter kopplat till bolags interna styrning.

EU:s taxonomi fungerar som ett klassificeringssystem, där finans och kapitalmarknaden ska kunna klassificera sina portföljer som hållbara eller inte. Taxonomin är uppbyggd kring sex miljömål, som tillsammans är indikatorer på mått av hållbarhet. Huruvida en ekonomisk aktivitet är hållbar eller inte enligt taxonomin, bedöms sedan utefter tre kriterier på hur dessa miljömål hanteras.

Figur 5: Kriterierna för en ekonomisk aktivitet gäller arbetet i alla miljömål.

EU har pekat ut ett antal sektorer som har störst möjlighet att klassas som hållbara. Det är utifrån dessa sektorer och deras ekonomiska aktiviteter som en verksamhet kan söka i kriterierna som behövs för att någon eller flera ekonomiska aktiviteter enligt taxonomin kan bedömas som hållbara. Taxonomin fyller en viktig funktion i att skapa ett gemensamt språk för vad som kan anses vara en hållbar ekonomisk aktivitet.

Hur en verksamhet ska kunna bedömas uppfylla kraven om att väsentligt bidra till ett miljömål och samtidigt inte avsevärt skada något av de resterande målen bestäms av EU:s fastställda tekniska granskningskriterier (technical screening criteria). Granskningskriterierna är villkoren under vilka en ekonomisk verksamhet kan kvalificera sig för att väsentligt bidra till ett av de sex miljömålen och för att fastställa om den ekonomiska verksamheten inte orsakar någon betydande skada för något av de andra miljömålen.

Det är under de tekniska granskningskriterierna det öppnar sig möjligheter för att restaurera våtmarker. Ett väsentligt bidrag till miljömål ett och två skulle kunna vara att engagera sig i återställande av våtmarker. Det ges tydliga direktiv för hur en klimatnyttoanalys ska genomföras på en restaurerad våtmark, för att begränsning av klimatutsläpp ska kunna säkerställas.

Genom att engagera sig i våtmarksrestaurering finns det goda möjligheter att få en ekonomisk aktivitet klassad som hållbar genom EU taxonomin och det finns underlag i taxonomin att nyttja för att bland annat påvisa klimatnytta.

De så kallade delegerade akter som innehåller dessa kriterier för en aktivitet, ligger under olika benämningar. Den delegerade akten för de två första miljömålen går under namnet [Delegated Regulation \(EU\) 2021/2139](#) och den akten rörande resterande miljömål går under namnet [Delegated Regulation \(EU\) 2023/2486](#). Båda dessa akter innehåller restaurering och skydd av våtmarker som förslag på åtgärder som kan göras för att en verksamhet ska kunna räknas som väsentligt bidragande till vart och ett av miljömålen, förutom cirkulär ekonomi och föroreningar. Det finns med andra ord goda förutsättningar att använda sig av våtmarksrestaurering, för att genom taxonomin klassificera ekonomiska aktiviteter som utförs av en verksamhet som hållbara. Taxonomins kriterier för att restaureringen ska kunna klassificeras som en hållbar aktivitet, kan även ses som ett bra stöd i hur det ska utföras i linje med lagstiftning och för att generera största naturnytta.

Frivilliga globala ramverk

Taskforce on Climate Related Financial Disclosures (TCFD) och Taskforce on Nature Related Financial Disclosures (TNFD)

TCFD och TNFD är båda ramverk för rapportering av risker och möjligheter. TCFD kring rapportering av klimatrelaterade risker och möjligheter och TNFD för rapportering kring naturrelaterade risker och möjligheter. Ramverken är uppbyggda på samma sätt och kompletterar varandra. Såväl TCFD som TNFD är mycket väl linjerade med rapporteringskraven i CSRD/ESRS.

Att rapportera i enlighet med ramverken är frivilligt. Även företag som ännu inte omfattas av kraven i CSRD/ESRS kan använda sig av ramverken för att rapportera och kommunicera sitt arbete med att hantera klimat- och naturrelaterade risker. Möjligheten att visa upp och kommunicera detta arbete skulle kunna utgöra ett incitament eller motivation för att genomföra exempelvis klimatanpassningsåtgärder såsom restaurering eller anläggning våtmark. Vid intervjuer med banker nämns TNFD och TCFD som viktiga källor till information när företags ESG- risker bedöms.

Science Based Targets for Nature (SBTN)

Science Based Targets for Nature är, precis som TNFD, ett frivilligt ramverk. Ramverket syftar till att företag ska kunna sätta mål kopplat till naturen och få dessa validerade av tredje part – att jämföra med möjligheten att sätta tredjepartsvaliderade klimatmål ([SBTi](#)). Inom ramverket finns instruktioner och krav kring hur mål ska sättas och följas upp. För närvarande finns krav och instruktioner för hur man sätter mål för sötvatten. Målen för sötvatten berör vattenanvändning i form av uttag av ytvatten och grundvatten samt utsläpp av kväve och fosfor. När det gäller mål för sötvatten finns i Appendix A: Freshwater Response Options (SBTN, 2023) en lista över möjliga åtgärder för att nå de mål man sätter inom området. Här anges restaurering av våtmarker eller anläggning av våtmarker som en möjlighet.

4. Förutsättningar och möjligheter

⇒ Vad saknas för att krav, incitament och marknadsfördelar ska kunna leda till våtmarksåtgärder? Vad kan länsstyrelsen göra för att påverka dessa brister?

Bristande förutsättningar för företag och markägare

Ett vanligt sätt att anlägga eller restaurera våtmarker är att markägare själva tar initiativ och startar upp ett projekt. Vi talade med en åtgärdssamordnare på en svensk kommun som arbetar just med att hjälpa markägare framåt i projekten. Enligt henne så är det många projekt som inte blir av på grund av snårig byråkrati. Hon upplevde att det fanns en stor vilja hos markägarna men att det i många projekt inte blir av då det blir för komplicerat och svårt att komma framåt. Detta bekräftades även av den ideella organisationen, som uttrycker att det finns mycket begränsade incitament för markägare att engagera sig i våtmarker.

Ett problem för markägares incitament att engagera sig i våtmarksrestaurering rör bristen på markinträngsersättning. Detta påtalas i intervjuer och har även tagits upp i Länsstyrelsernas redovisningsrapport av uppdrag 6 i regleringsbrevet (2022). Det framkommer en problematik när produktiv mark som lämpar sig bra för återvätning ska ersättas med naturvårdande åtgärder så som restaurering av våtmarker, med vissa skötselkrav, vilket riskerar ekonomisk belastning hos markägare och skapar oro. Även om det finns ersättningsmöjligheter i de bidrag som riktar sig mot våtmarksrestaurering, är det svårt för markägare att överblicka den ekonomiska aspekten och därmed hämmas viljan att restaurera.

Flera län menar i Länsstyrelsernas rapport (2022) att markägare som är villiga att restaurera och anlägga våtmarker i syftet att skapa ekosystemtjänster till samhället behöver få skäligt betalt via tillräckligt höga markinträngsersättningar. Länsstyrelserna ser frågan om högre markinträngsersättning som potentiellt incitamentshöjande åtgärd för markägare att engagera sig. I större våtmarksprojekt med flera markägare räcker det att en markägare säger nej för att projektet inte ska gå att genomföra. Skulle det gå att erbjuda markinträngsersättning skulle det göra stor skillnad enligt både den icke-vinstdrivande organisationen och länsstyrelserna (Länsstyrelsernas rapport, 2022).

Ett annat hinder för markägare är risken för att en våtmark för med sig att marken kring våtmarken kan komma att omfattas av strandskydd. Detta aktualiserades nyligen i en dom från Mark- och Miljööverdomstolen (M-7464-22).

Markavvattningsföretag

Markavvattningsföretag, (även känt som dikningsföretag eller markavvattningssamfälligheter) (se även under Krav vid efterbehandling och återställning, sida 11) lyfts som ett hinder för att anlägga eller restaurera våtmarker i och kring jordbruksmark. Dikningsföretagen är samfälligheter där markägare gått samman för att utföra markavvattning eller vattenledning för att kunna nyttja mer jordbruksmark (Miljösamverkan Sverige, 2015). Det innebär att den mark som dikningsföretagen berört också ofta är lämplig för anläggning av

våtmarker. Dikningsföretag har bildats sedan slutet på 1800-talet och finns idag på många platser (Miljösamverkan Sverige, 2015). Den ideella organisationen lyfter problematiken med att många dikningsföretag inte längre är aktiva och inte har aktiva styrelser. Bestämmelserna i dem kan dock fortfarande vara gällande. Att ta reda på vad som gäller kring dikningsföretag som berörs av en våtmarksanläggning kan bli ett komplicerat detektivarbete (Miljösamverkan Sverige, 2015).

Bidragssystemet

Bidragssystemet som finns för restaurering och anläggning av våtmarker ses som problematiskt av både den kommunala åtgärdssamordnaren och den ideella organisationen. Många markägare vill nyttja de bidrag som går att söka för naturvårdsåtgärder. Dock måste man ofta utföra arbetet först och betala ur egen ficka, sedan får man tillbaka hela eller delar av summan vid arbetas slut. Man behöver alltså ha ett grundkapital som man kan ligga ute med.

Då anslagen på bidragen från regeringen ofta ändras från år till år händer det att bidrag som har sökts och beviljats till ett projekt nästa år inte längre finns. Eftersom våtmarksprojekt ofta tar betydligt längre tid än ett år kan detta ställa till det rejält för de markägare som har startat upp ett projekt och fått det beviljat. Den ideella organisationen menar att detta är en stor tröskel för markägare och en risk att ligga ute med stora pengar i ett projekt som riskerar att få bidraget återkallat. Den kommunala åtgärdssamordnaren skulle gärna se att bidragens budget läggs över en längre tidshorisont om till exempel sex år, i stället för dagens ettårscykler.

När det gäller våtmarksprojekt i jordbrukslandskapet finns det ytterligare en svårighet. Ofta är det svårt att få bidrag för projekt som är av förebyggande syfte, det är lättare att få igenom våtmarksprojekt som ska etableras i redan problematiska områden, exempelvis där det finns stora näringsläckage. Detta menar åtgärdssamordnaren blir lite bakvänt. Såklart ska områden som har stor direkt nytta av en anlagd eller restaurerad våtmark prioriteras, men det blir både dyrare och mer komplicerade projekt. För de markägare som vill agera i förebyggande syfte borde inte byråkratin och bidragssökande vara så problematiskt att det till slut smakar mer än vad det kostar. Både samhället och miljön skulle sparas ifall förebyggande åtgärder också prioriterades.

Den ideella organisationen lyfte även att LONA och LOVA-bidragen är bra, men att det finns problem i utformningen. Det påpekas att våtmarksstöden i LONA nu går via Naturvårdsverket till kommuner, vilket gör att systemet blir beroende av att berörd kommun har en aktiv kommunekolog eller motsvarande som har tid och lust att söka, vilket skapar en flaskhals. Det uppges även vara stor skillnad mellan landets länsstyrelser, något som den kommunala åtgärdssamordnaren även tog upp. Vissa har bättre rådgivning och struktur än andra, vissa bedömningar för bidrag görs även olika mellan länsstyrelser enligt den ideella organisationen.

Upphandlingar

En fråga Länsstyrelsen i Jönköping sökte svar på var om företag kan dra fördelar av att engagera sig i våtmarksrestaurering i upphandlingar med miljökrav. I intervjuer och enkät har vi inte funnit att företag har en fördel gällande upphandling när det gäller restaurering av

våtmarker. Upphandlingsmyndigheten har i nuläget inga särskilda kriterier kopplat till klimatanpassning (där man hade kunnat tänka sig att aktiviteter kopplat till våtmark hade kunnat komma in). Upphandlingsmyndigheten planerar inte heller för kriterier kopplat till klimatanpassning i närtid (uppgift från jurist vid Upphandlingsmyndigheten).

Myndigheter som omfattas av förordning (2018:1428) om myndigheters arbete med klimatanpassning ska beakta klimatanpassning i sina upphandlingar i den mån det är möjligt (11§) (Klimat- och näringslivsdepartementet, 2018) vilket skulle kunna leda till anläggande av våtmark. SMHI har utformat en vägledning för de myndigheter som omfattas av ovan nämnda lag. Vägledningen tar upp råd för upphandlingar kopplat till fastighetssektorn, parker och grönområden, inklusive skogsskötsel. Inom dessa sektorer skulle någon form av våtmark eller öppen dagvattenhantering kunna vara ett tänkbart krav i upphandling.

Vetenskapliga förutsättningar

Som uppkommit i diverse underlag samt intervjuer så behövs fortfarande ytterligare kunskap om vilka effekter våtmarksrestaureringar kan förväntas resultera. Vissa forskare belyser bland annat att våtmarksrestaurering tar tid. En återvätning kan resultera i ökade metanutsläpp, vilket är en starkare växthusgas än koldioxid. Det är därför relevant att nettoresultatet blir att kolsänkan är effektiv nog för att ge önskad effekt om reducerande växthusgasutsläpp (Frisk, 2023).

En annan aspekt är från vilket perspektiv man talar om våtmarksrestaurering. Eftersom våtmarksrestaurering kan gynna både biologisk mångfald och motverka klimatförändringarna kan våtmarksåterställning syfta till olika ändamål. Därmed kan åtagandet hanteras olika och beröra flera olika lagstiftningar, mål och bidragssystem. Exempelvis i fall då det primära ändamålet med att återväta en torvmosse är att reducera utsläpp av växthusgaser, kan utformningen bidra till andra negativa konsekvenser så som ökad risk för metylering av kvicksilver. Det kan ske vid syrefattiga förhållanden efter återvätning, vilket kan ha negativ påverkan på den biologiska mångfalden om metylkvicksilvret läcker och tas upp i näringsväven. Här behövs mer forskning för att restaureringen ska bidra till önskade snarare än oönskade effekter (Frisk, 2023).

Länsstyrelsens roll och möjligheter

Länsstyrelsen som samordnare

Länsstyrelsen har makt att påverka i det län de verkar i. De fungerar som en länk mellan kommuner och regering, med möjlighet att förmedla insikter och lokalkännedom till högre instanser eller andra myndigheter. De kan även verka som samordnare och kunskapsspridare bland länets kommuner. Bland länsstyrelsens uppgifter ingår att verka för att de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet nås. På vägen mot målet ska länsstyrelsen bland annat samordna det regionala målarbetet och utveckla åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen (SFS 2017:868). Länsstyrelsen i Jönköpings län har flera åtgärdsprogram. Miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker ingår i åtgärdsprogrammet Grön handlingsplan, men våtmarker kan också spela en viktig roll i åtgärdsprogrammen för Minskad klimatpåverkan, Anpassning till ett förändrat klimat och Vattnets miljömål.

Som påtalat under avsnittet med goda exempel på sidan 22 finns flera exempel på samarbeten mellan exempelvis företag, andra organisationer och markägare kring restaurering av våtmarker. Här kan länsstyrelsen spela en viktig roll i att sammanföra olika aktörer, så som företag med intresse att bidra till/investera i våtmarksrestaurering och markägare. I nästa steg kan länsstyrelsen bidra genom att samordna aktörernas arbete med våtmarksprojektet, bistå med hjälp i bidragsansökan och bidra med kunskap.

För att företag ska vara intresserade av att vara del av våtmarksprojekt behöver man säkerställa att de har kunskap om våtmarkernas många fördelar och därmed vilka fördelar de kan visa på att de bidrar till, exempelvis i sin egen kommunikation och marknadsföring.

Återkommande under intervjuerna är att det inte alltid är enkelt att komma i kontakt med och motivera markägare till våtmarksprojekt. Här finns möjligheter för länsstyrelsen som samordnare och möjlig kontakt mellan företag och markägare, samt kommuner. Det uppges i intervjuer finnas svårigheter i koordination mellan olika aktörer. Det är även noterbart att de exempel som återkommit i intervjuer och sökningar är just samarbeten mellan ideella organisationer, markägare, företag och kommuner. Indikationerna tyder på att det är en modell för framgång, då markägare, kommuner och ideella organisationer kan söka statliga bidrag – men eftersom de sällan täcker hela kostnaden kan företag gå in och täcka upp för resterande kostnader. Det kan minska riskerna för markägarna kopplade till bidragssystemet och minska deras egen ekonomiska insats i återställning och därmed öka incitamenten. För företaget/finansiären kan det bidra till god marknadsföring och möjlighet att rapportera om i hållbarhetsrapport och mot EU taxonomin. Om länsstyrelsen kan gå in som koordinator och administrera denna typ av samverkan skulle incitamenten kunna öka för alla aktörer.

Det visar sig också i intervjuer med bland annat representant från försäkringsbranschen att, åtminstone teoretiskt skulle det vara fördelaktigt för ett företag att kunna vidta åtgärder uppströms i sin(a) fastigheter för att minska risker och på så sätt, i alla fall på sikt, kunna erhålla lägre försäkringspremier/fortsatt kunna försäkra sin fastighet. Sådana initiativ skulle kräva samarbete med markägare och även då skulle länsstyrelsen kunna agera samordnare eller sammankallande för de aktörer som behöver komma i kontakt med varandra.

Intervjuer med banker indikerade även att bankerna aktivt söker hållbara investeringar och bevakar möjligheter kopplat till biokrediter och kolkrediter. Även här kan länsstyrelsen agera brygga mellan olika aktörer. Marknaderna för bio- och kolkrediter är inte helt mogna eller utvecklade kopplade till våtmarksrestaurering, men att koppla samman aktörer som önskar driva specifika projekt och behöver finansiering kan göras redan idag. Länsstyrelsen innehar också nödvändig kunskap om regelverk och förutsättningar för återställning av våtmark vilket, utöver deras kapacitet som myndighet, ger trovärdighet och legitimitet i deras roll som samordnare av våtmarksprojekt.

Kommunernas planarbete

Länsstyrelsen har en viktig roll i att verka för att de statliga intressena representeras i kommunernas översiktsplaner. Översiktsplanen ligger till grund för hur byggnation samt mark- och vattenanvändning ser ut och sker i en kommun. Den utgör det viktigaste planverktyget för att främja ekosystemtjänster och biologisk mångfald i de processerna. Vad som står i översiktsplanen påverkar och blir vägledande i exempelvis detaljplaner, planbesked och

bygglov (Boverket, 2022). Därmed har länsstyrelsen möjlighet att påverka företag som tar mark i anspråk i kommunen, exempelvis genom att verka för att miljökvalitetsmål som Myllrande våtmarker lyfts fram i kommunernas översiktsplaner.

I PBL (2010:900) 3 kap. 5 § står att översiktsplaner ska lyfta och hantera risker kopplade till klimat, exempelvis var risk för översvämning finns i kommunen (se även avsnittet om krav kopplade till översvämningrisk, sida 14). Länsstyrelsen ska i sin granskning av en översiktsplan ange om bebyggelse som uppförs blir olämplig med bland annat hänseende till översvämningrisk. På så sätt kan länsstyrelsen påverka att planer på bebyggelse görs med hänsyn till översvämningrisker, exempelvis genom att se till att plats lämnas till lämpliga skyddsåtgärder, vilket skulle kunna innefatta våtmarker (Boverket, 2021)

Att räkna på naturens värde

Att hitta enhetliga sätt att mäta och värdera naturen är avgörande för utveckling av ekonomiska incitament för att bevara naturen och dess biologiska mångfald. Här finns en enorm potential för näringslivet och investerare att kunna arbeta med och bidra till skyddande och restaurering av natur. Exempel på biokreditmarknader och projekt beskrivs i stycket om Biokrediter på sida 19. Marknaden för biokrediter behöver utvecklas vidare.

En fråga som uppstår både vid ekologisk kompensation och biokreditsmarknader är hur naturen ska värderas (Naturvårdsverket, 2016; Lindsten, 2023). För att veta hur mycket en biokredit är värd eller hur omfattande naturvårdsåtgärder som ska utföras vid kompensation behövs metoder för att mäta biologisk mångfald och påverkan på den.

I Sverige finns nu verktyget CLIMB för att beräkna biologisk mångfald på land i nordiskt klimat. CLIMB bygger på Svensk standard för naturvärdesinventering (SS 199000:2023) och kan appliceras på vissa typer av våtmarker. Verktyget har utvecklats i samverkan med näringsliv, akademi och myndigheter och är open-source (CLIMB, u.å). Det är en ansats att med vedertagen datainsamling som SiS-standard, värdera naturen.

Att myndigheter och rättssystemet ger denna typ av värdering legitimitet och trovärdighet, är nödvändigt för att skapa spridning och nyttjande av sådana. För att önskad funktion hos kol- och biokreditmarknader ska kunna uppnås behöver samhället mobilisera en gemensam värdering och språk för detta. I det arbetet har länsstyrelsen en viktig roll som bedömare och kunskapsspridare.

Slutord

Sammanfattningsvis har vi i arbetet med denna rapport sett att företag i allmänhet sällan omfattas av direkta krav på våtmarksrestaurering, förutom vid krav eller villkor i samband med tillstånd. Ett antal incitament och positiva effekter för företag att jobba med våtmarksrestaurering har identifierats. Genomgående är dock att kopplingen till restaurering av våtmarker ofta är ganska svag, eller mer indirekt än direkt. I och med att investeringar i allt högre grad går mot hållbara aktiviteter bör dock våtmarksprojekt bli alltmer intressanta för investerare och företag framöver. Riskperspektivet verkar inte väga så starkt just nu, men fokuset ökar i och med att företag måste rapportera kring sina klimat- och naturrelaterade risker och här stärks potentiellt incitamenten för våtmarksrestaurering. System och certifieringar för kol- och biokrediter utvecklas vilket bör bidra till att fler aktörer intresserar sig

för möjligheten att investera i naturen, exempelvis i våtmarker, samt får bättre möjligheter att göra det.

Vad den nationella handlingsplanen avseende konventionen om biologisk mångfald (CBD) samt hur restaureringslagens krav på nationella restaureringsplaner kommer att bidra till krav och/eller incitament för företag att arbeta med eller bidra till våtmarksrestaurering återstår att se och är svårt att förutsäga. Givet vad denna sammanställning funnit, är chansen stor att incitamenten potentiellt kan öka för näringslivet, även om inte ökade direkta krav på våtmarksåtgärder ter sig särskilt troligt.

Länsstyrelsen kan spela en roll i att yrka på krav för företag i tillståndsprocessen, samt att indirekt påverka företags mark- och vattenhantering genom granskningen av kommuners översiktsplaner. Länsstyrelsens roll i att beakta statens intressen skapar möjligheter att lyfta och trycka på att miljömål och miljökvalitetsnormer ska hanteras i kommunernas planer. Länsstyrelsen kan också bidra till att engagera företag och förenkla deras arbete med restaurering och anläggning av våtmarker. En viktig del kan vara att agera samordnare eller länk mellan olika aktörer, som exempelvis företag och markägare. Mobilisering och kommunikation på många plan är nödvändigt för att alla samhällets aktörer ska följa med i den gröna omställningen. Där har Sveriges länsstyrelser en viktig roll att spela.

Referenser

- Boverket (2019). "Ekosystemtjänster i plan- och bygglagen". *PBL Kunskapsbanken, officiell hemsida Boverket*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/eko-systemtjanster/pbl/> Hämtad 2023-12-04.
- Boverket (2021). "Hantera miljö kvalitetsnormer för vatten i översiktsplaneringen". *PBL Kunskapsbanken, officiell hemsida Boverket*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/hantera/> Hämtad 2023-12-12.
- Boverket (2022). "Ekosystemtjänster i översiktsplan". *PBL Kunskapsbanken, officiell hemsida Boverket*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/metod_planering/op/ Hämtad 2023-12-04.
- Boverket (2023). "Flera lagar reglerar dagvatten". *PBL Kunskapsbanken, officiell hemsida Boverket*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/dagvatten-i-detaljplan/flera-lagar-reglerar-dagvatten/> Hämtad 2023-12-04.
- CLIMB (u.å). CLIMB – Changing land use impact on biodiversity. <https://climb.ecogain.se/> Hämtad 2023-12-06.
- EIB (2023). "2022-2023 EIB Climate Survey". *EIB Surveys, officiell hemsida European Investment Bank*. <https://www.eib.org/en/surveys/climate-survey/5th-climate-survey/climate-impact-important-factor-for-jobseekers> Hämtad 2023-12-04.
- European Commission (2023). Land use sector. *Officiell hemsida Europeiska kommissionen*. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/land-use-sector_en?etranolive=1 . Hämtad 2023-12-12
- European Commission (2022). "Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a Union certification framework for carbon removals". European Commission. https://climate.ec.europa.eu/system/files/2022-11/Proposal_for_a_Regulation_establishing_a_Union_certification_framework_for_carbon_removals.pdf
- European Commission (u.å). Carbon Removal Certification. *Officiell hemsida Europeiska kommissionen*. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/sustainable-carbon-cycles/carbon-removal-certification_en Hämtad 2023-12-07.
- Europeiska unionens råd (2023). "55 %-paketet: rådet antar förordningar om ansvarsfördelning och om markanvändning och skogsbruk". *Pressmeddelande, officiell hemsida Europeiska unionens råd*. <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2023/03/28/fit-for-55-package-council-adopts-regulations-on-effort-sharing-and-land-use-and-forestry-sector/> Hämtad 2023-12-04.
- EPA (2023). "Mitigation Banks under CWA Section 404". *Section 404 of the Clean Water Act, officiell hemsida United States Environmental Protection Agency (EPA)*. <https://www.epa.gov/cwa-404/mitigation-banks-under-cwa-section-404> Hämtad 2023-12-06.

Fransson, N., Lundblad, N. & Lätt, A. (2020). "Emissionsfaktorer för bränslen till el- och värmeproduktion". IVL Svenska Miljöinstitutet. <https://svensktorv.se/wp-content/uploads/2021/06/B2398-Emmisionsfaktorer-for-branslen-till-el-och-varmeproduktion.pdf>

Frisk, J. (2023). "Därför får återställning av våtmarker för långsamt". Forskning.se <https://www.forskning.se/2023/09/19/aterstall-vatmarkerna-men-ta-det-lugnt-menar-forskare/> Hämtad 2023-12-07

Göteborgs stad (2023). "Hantera dagvatten". *Officiell hemsida Göteborgs stad*. <https://goteborg.se/wps/portal/start/foretag-och-organisationer/tillstand-och-regler/bygga-kora-och-grava/bygga/hantera-dagvatten#:~:text=När%20du%20söker%20bygglov%20för,hand%20av%20mark%20och%20dagvattenbrunnar> Hämtad 2023-12-04.

Investopedia (2022). "Understanding the Basics of Mitigation Banking". <https://www.investopedia.com/articles/dictionary/031615/understanding-basics-mitigation-banking.asp> Hämtad 2023-12-13.

IPCC (2019a) "Summary for Policymakers. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems" [P.R. Shukla, J. Skea, E. Calvo Buendia, V. Masson-Delmotte, H.- O. Pörtner, D. C. Roberts, P. Zhai, R. Slade, S. Connors, R. van Diemen, M. Ferrat, E. Haughey, S. Luz, S. Neogi, M. Pathak, J. Petzold, J. Portugal Pereira, P. Vyas, E. Huntley, K. Kissick, M. Belkacemi, J. Malley, (eds.)]. <https://doi.org/10.1017/9781009157988.001>.

IPCC (2019b). "2019 Refinement to the 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories". Version av 4.6.2021: <https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2019rf/>. Hämtad 2023-12-01.

IPCC (2023). "Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change". [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647

IUCN, (2023) National committee United Kingdom. Peatland Code. <https://www.iucn-uk-peatlandprogramme.org/peatland-code-0>

Klimat- och näringslivsdepartementet (2018). "Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete". *Utfärdad 2018-06-28 av Regeringskansliet*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20181428-om-myndigheters_sfs-2018-1428/ Hämtad 2023-12-04.

Klimat- och näringslivsdepartementet (2022). "Nytt globalt ramverk för biologisk mångfald". *Pressmeddelande från Klimat- och näringslivsdepartementet på officiell hemsida för Regeringskansliet*. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/12/nytt-globalt-ramverk-for-biologisk-mangfald/> Hämtad 2023-12-04.

Lindsten, P. O. (2023). "Receptet: Betala skogsägare för att inte avverka". *Dagens industri*. Utgiven 2023-05-02.

LRF (2014) "Äga och förvalta diken och andra vattenanläggningar i jordbrukslandskapet". Producerad av Lantbrukarnas Riksförbund 2014, reviderad av Jordbruksverket 2019. <https://www.lrf.se/las-mer/aga-och-forvalta-diken-en-handbok/> Hämtad 2023-12-04.

Länsstyrelserna (2022). "Länsstyrelsernas våtmarksarbete - Redovisning av uppdrag 6. Våtmarker i länsstyrelsernas regleringsbrev 2022". *Länsstyrelserna*. https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4f7ac2fb1864b868317237f3/1676901811623/L%C3%A4nsstyrelsernas_v%C3%A5tmarksrapport_2022.pdf

Miljösamverkan Sverige (2015). "Markavvattningsföretag - Vägledning för tillsyn, omprövning och avveckling". *Länsstyrelserna*. <https://www.miljosamverkansverige.se/wp-content/uploads/Rapport-Tillsyn-Markavvattning-inkl-bilagor.pdf>

Miljösamverkan Sverige (2021). "Ekologisk kompensation - Handläggarstöd för en ökad användning och samsyn". *Länsstyrelserna*. <https://www.miljosamverkansverige.se/wp-content/uploads/Handlaggarstod-ekologisk-kompensation.pdf>

Miljösamverkan Sverige (2023). "Åtgärder för att minska utsläpp till vatten". *Faktablad, officiell hemsida Miljösamverkan Sverige*. <https://www.miljosamverkansverige.se/miljoskydd/mkn-vatten-och-tillsyn-miljofarlig-verksamhet/atgarder-for-att-minska-utslapp-till-vatten/> Hämtad 2023-12-04.

MSB (2023). "Översvämningsförordningens tre steg". *Officiell hemsida, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap*. <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/naturolyckor-och-klimat/oversvanning/oversvanningsforordningens-tre-steg/> Hämtad 2023-12-04.

Naturskyddsföreningen (2023) "Varför är våtmarker viktiga?". *Faktablad, officiell hemsida Naturskyddsföreningen*. <https://naturskyddsforeningen.se/faktablad/varfor-ar-vatmarker-viktiga/> Hämtad 2023-12-01.

Naturvetarna (2023). "Naturvetarbarometern 2023". *Rapporter, officiell hemsida Naturvetarna*. <https://www.naturvetarna.se/om-oss/rapporter/> Hämtad 2023-12-04.

Naturvårdsverket (2014). "Prövningsvägledning för torvtäkter – Lokalisering". *RAPPORT 6605 Naturvårdsverket*. <https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1609790/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 2023-12-04.

Naturvårdsverket (2019). "Myllrande våtmarker: Underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019". *RAPPORT 6873 Naturvårdsverket*. <https://www.naturvardsverket.se/4ac359/globalassets/media/publikationer-pdf/6800/978-91-620-6873-8.pdf> Hämtad 2023-12-04.

Naturvårdsverket (2021). "Ekologisk kompensation En vägledning om kompensation vid förlust av naturvärden". *Handbok 2016:1 Naturvårdsverket*.

Naturvårdsverket (2023a). "Våtmarker och klimat". *Ämnesområde, officiell hemsida Naturvårdsverket*. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/vatmarker-och-klimat/> Hämtad 2023-12-04.

Naturvårdsverket (2023b). "Förslag till nationell strategi och handlingsplan avseende konventionen om biologisk mångfald (CBD)". *Redovisning av regeringsuppdrag, ärendenummer NV-09908-21*. <https://www.naturvardsverket.se/4aab7a/contentassets/e3ad53321d7641ce8023c5e20840c279/redovisning-cbd-forslag-nationell-strategi-och-handlingsplan.pdf> Hämtad 2023-12-04.

NielsenIQ (2023). "Consumers care about sustainability—and back it up with their wallets". *Rapport utgiven av NielsenIQ och McKinsey & Company*. <https://nielseniq.com/wp-content/uploads/sites/4/2023/02/Consumers-care-about-sustainability%E2%80%94and-back-it-up-with-their-wallets-FINAL.pdf> Hämtad 2023-12-04.

Nordisk Miljömärkning (2023). "Svanenmärkning av nya byggnader".

NSW (2023). "Biodiversity Offsets Scheme". *NSW Department of Planning and Environment, officiell hemsida för New South Wales Government*. <https://www.environment.nsw.gov.au/topics/animals-and-plants/biodiversity-offsets-scheme> Hämtad 2023-12-06.

Regeringskansliet (2021) "Vattenfrågor vid planläggning och byggande" *Regeringskansliet, Finansdepartementet*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/10/dir.-202192> Hämtad 2023-12-12

Regeringskansliet (2022). "Förordning om restaurering av natur. Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur". Faktapromemoria 2021/22:FPM114. *Regeringskansliet, Miljödepartementet*. <https://www.regeringen.se/contentassets/e2fd18836a084e35b0b42e8b353eae6e/forordning-om-restaurering-av-natur-202122-fpm114.pdf> Hämtad 2023-12-04.

SBTN (2023). "Technical Guidance, Step 3 – Freshwater". *Science Based Targets Network*. <https://sciencebasedtargetsnetwork.org/wp-content/uploads/2023/05/Technical-Guidance-2023-Step3-Freshwater-v1.pdf> Hämtad 2023-12-07.

SCB (2017). "13 Procent av Sveriges landyta är formellt skyddade områden". *Officiell hemsida Statistikmyndigheten SCB*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/mar-kanvandning/skyddad-natur/pong/statistiknyhet/skyddad-natur-2017/> Hämtad 2023-12-01.

SOU (2023:72). "En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande: Betänkande av utredningen om Vattenfrågor vid planläggning och byggande". *Stockholm: Statens offentliga utredningar*.

SOU (2023:35). "Nya regler om hållbarhetsredovisning: Slutbetänkande av Utredningen om hållbarhetsredovisning". *Stockholm: Statens offentliga utredningar*. <https://www.regeringen.se/contentassets/abb381d5c0774d2e9229367cdb4f38bb/nya-regler-for-hallbarhets-redovisning-sou-202335.pdf>

Sportfiskarna (2015). "Strandängar restaureras på Gotland". *Aktuellt, officiell hemsida Sveriges Sportfiske- och Fiskerivårdsförbund*. <https://www.sportfiskarna.se/Om-oss/Aktuellt/ArticleID/5976/Nu-ska-L%C3%A5ngsj%C3%B6n-bli-g%C3%A4ddfabrik-igen> Hämtad 2023-12-06.

Sportfiskarna (2017). ”Nu ska Långsjön bli gäddfabrik igen!”. *Aktuellt, officiell hemsida Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund*. <https://www.sportfiskarna.se/Om-oss/Aktuellt/ArticleID/5976/Nu-ska-L%C3%A5ngsj%C3%B6n-bli-g%C3%A4ddfabrik-igen> Hämtad 2023-12-06.

Sportfiskarna (2022). ”Företaget Catena stöttar stora fiskevårdsinsatser i Norrtälje”. *Aktuellt, officiell hemsida Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund*. <https://www.sportfiskarna.se/Om-oss/Aktuellt/ArticleID/12696/F%C3%B6retaget-Catena-st%C3%B6ttar-stora-fiskev%C3%A5rdsinsatser-i-Norrt%C3%A4lje> Hämtad 2023-12-06.

SVD (2023). Sågs som värdelös – nu är våtmark ”en guldgruva” <https://www.svd.se/a/Kn1eWG/vatmarker-aterstalls-i-skottland-system-med-kolkrediter-lockar> Hämtad 2023-12-06.

Sveaskog (2023). ”Gröna obligationer”. *Finansiell information, officiell hemsida Sveaskog*. <https://www.sveaskog.se/om-sveaskog/finansiell-information/grona-obligationer/> Hämtad 2023-12-06.

Söderberg & Partners (2023). ”Söderberg & Partners fondstrategi Aktiv Påverkan investerar i SkiStar”. *Pressrum, officiell hemsida Söderberg & Partners*. <https://www.soderbergpartners.se/om-oss/pressrum/soderberg--partners-fondstrategi-aktiv-paverkan-investerar-i-skistar/> Hämtad 2023-12-06.

Sweden Green Building Council (2023). ”BREEAM-SE Nybyggnad v6.0 Teknisk manual”. https://www.sgbc.se/app/uploads/2023/05/Manual_BREEAM-SE_SV_v6.0.2.pdf

Wold, L., & Jonsson, L. (2020). ”Handlingsplan för klimatanpassning”. *Länsstyrelsen Jämtlands Län*. Diariennr 5572-2019. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.52ea1660172a20ba65c9086/1592898962840/Handlingsplan%20f%C3%B6r%20klimatanpassning%202020-2022.pdf> Hämtad 2023-12-01.

World Economic Forum (2022). ”Biodiversity Credits: Unlocking Financial Markets for Nature-Positive Outcomes” (Briefing paper). https://www3.weforum.org/docs/WEF_Biodiversity_Credit_Market_2022.pdf

Länsstyrelsen
i Jönköpings län